

Vergaderjaar 2011–2012

33 248

Werkbezoek van een delegatie uit de vaste commissie voor Europese Zaken aan Bosnië-Herzegovina en Montenegro (19 t/m 21 oktober 2011)

Nr. 1

VERSLAG VAN EEN WERKBEZOEK

15 december 2011

Een delegatie van de vaste commissie voor Europese Zaken heeft van woensdag 19 tot en met vrijdag 21 oktober 2011 een werkbezoek gebracht aan Bosnië-Herzegovina (BiH) en Montenegro. De delegatie bestond uit de leden Knops (commissievoorzitter, CDA), Celik (PvdA), Bontes (PVV), Ormel (CDA), Van Bommel (SP), commissiegriffier Van Keulen en voorlichter Van der Houwen.

Het werkbezoek, dat is voorbereid en werd begeleid door de Nederlandse ambassades in de betrokken landen, stond in het teken van de aspiratie van deze twee landen om op termijn te kunnen toetreden tot de Europese Unie. Op het programma in de hoofdsteden Sarajevo en Podgorica stonden gesprekken met de parlementaire zuster-commissies voor Europese Zaken, diverse regeringsvertegenwoordigers en gesprekspartners uit de internationale gemeenschap en NGO's. Tevens werd een bezoek gebracht aan Srebrenica.

In bijgaand verslag worden de hoofdlijnen van de gevoerde gesprekken weergegeven.

De delegatie dankt alle gesprekspartners en degenen die betrokken zijn geweest bij het organiseren van dit werkbezoek.

De voorzitter van de delegatie,
Knops

De griffier van de delegatie,
Van Keulen

Bosnië-Herzegovina, woensdag 19 en donderdag 20 oktober

Het bezoek van de delegatie aan Bosnië-Herzegovina had tot doel een indruk te krijgen van de stand van voorbereidingen tot mogelijke toetreding tot de Europese Unie, mede in het licht van het op 12 oktober verschenen voortgangsrapport EU-uitbreiding van de Europese Commissie. De zorgen die hierin worden uitgesproken ten aanzien van de voor het perspectief op lidmaatschap noodzakelijke hervormingen, mede in het licht van de politieke spanningen tussen de drie grootste bevolkingsgroepen (Bosniaken (moslims), Serviërs en Kroaten) kwamen aan de orde in diverse gesprekken. Daarnaast werd een bezoek gebracht aan Srebrenica.

De delegatie sprak na aankomst in Sarajevo op het Ministerie van Buitenlandse Zaken met assistent-minister van Buitenlandse zaken, vergezeld van enige ambtenaren van zijn ministerie. Deze regeringsfunctionaris bracht in zijn inbreng zowel de Kroatische visie op de Bosnische staatsstructuur (namelijk handhaving van de status quo) en de Servische visie (zo ver mogelijk terugdringen van de invloed van de staat) naar voren. Hij stelde desgevraagd dat steun van nabuurlanden essentieel is voor de verdere ontwikkeling van Bosnië. Ook kon de internationale gemeenschap Bosnië helpen door heel helder te zijn over het belang van het voortbestaan van de eenheid van de Bosnische staat. In dit verband zei hij dat het perspectief op NAVO-toetreding misschien wel belangrijker was dan toenadering tot de EU. Het zou in zijn ogen te prefereren zijn Bosnië nu reeds toe te laten en de positie als NAVO-lid verder te versterken, dan strak de hand te houden aan de gestelde voorwaarden. Er moest bovendien gebruik gemaakt worden van de zittende politici, onder wie – naar hij stelde – eensgezindheid was over NAVO-toetreding. Tevens ging het gesprek over het belang van collectieve verwerking en verzoeningsprocessen betreffende het recente verleden van het land.

In het gesprek met de voorzitter en een delegatie uit de parlementaire commissie voor Europese integratie werden vooral de vigerende partijstandpunten weergegeven. Daarnaast werd dank uitgesproken voor de door Nederland na de oorlog ontvangen financiële en technische assistentie en betrokkenheid.

In de avond vond een diepgaand en openhartig dinergesprek op de residentie plaats met de Hoge Vertegenwoordiger van de Europese Unie (EUSR), de Hoge Vertegenwoordiger van de internationale gemeenschap (HV) en de ambassadeurs van Spanje en Zweden.

De internationale gemeenschap verschilt van mening over de toekomst van Bosnië, in het bijzonder ten aanzien van het punt van sluiting van het kantoor van de Hoge Vertegenwoordiger (OHR).

Nederland behoort tot de landen die deze sluiting afhankelijk maken van hervormingen. Een aantal andere landen is voor zo spoedig mogelijke sluiting, mede in het licht van de eigen verantwoordelijkheid van de regering voor het land. De Hoge Vertegenwoordiger en EUSR gaven in het openhartige gesprek aan gescheiden mandaten te hebben, waarbij zij elkaar optimaal ondersteunen. De aanwezigen benadrukten dat de politieke discussie in Bosnië momenteel in essentie draait om het behoud van invloed en inkomsten. De bevolking daarentegen heeft met name belang bij economische ontwikkeling; in concreto: het realiseren van werkgelegenheid. De aanwezigen spraken hun dank uit voor de vasthoudende Nederlandse positie ten aanzien van de samenwerking met het ICTY. De internationale gemeenschap heeft goed werk gedaan in Bosnië, maar is de laatste 5 jaar teruggetreden. Het grote belang van verzoening, ook op het niveau van de bevolking en de rol van de civil society hierin, kwam ook in dit gesprek aan de orde. Tevens pleitten de gesprekspartners van de delegatie voor spoedige toekenning van de kandidaat-lid status aan Bosnië door de Europese Raad, om verdere isolatie van Bosnië-Herzegovina, ten opzicht van de regio, te voorkomen.

Het bezoek aan de begraafplaats bij Potocari, Srebrenica, na een busrit van enkele uren door de Republika Srpska, maakte zichtbaar indruk op de delegatieleden. De delegatievoorzitter en de ambassadeur legden een krans bij het gedenkteken op de begraafplaats. De delegatie bezocht aansluitend het Herdenkingscentrum en sprak vervolgens langdurig met vertegenwoordigers van organisaties van nabestaanden. De delegatievoorzitter gaf hierbij uiting aan het diepe medeleven dat de leden van de delegatie voelden. Nabestaanden en slachtoffers spraken hun waardering uit over het feit dat een Nederlandse parlementaire delegatie Srebrenica bezocht en met hen sprak maar vonden het wel wat laat. Nederlandse bijdragen worden erg op prijs gesteld, evenals de psychosociale zorg die met Nederlandse ondersteuning wordt verleend. Kritische vragen betroffen de verantwoordelijkheid van Nederland en de VN voor de genocide van juli 1995. De organisaties lijken moed te putten uit de recente uitspraak van het Hof in de zaak-Nuhanovic, die de hoop voedt, voor schadevergoeding in aanmerking te kunnen komen. Er werd gevraagd of Nederland bereid is af te zien van cassatie. Het zou in de ogen van aanwezigen onbegrijpelijk zijn dat Servië, dat primair schuldig wordt geacht aan de genocide, een nieuwe stap zou maken in het proces richting EU-toetreding, terwijl Bosnië achter zou blijven.

Tevens werd Nederlandse financiële steun gevraagd voor de verdere ontwikkeling van het Herdenkingscentrum en de herstructurering van het stadscentrum van Srebrenica. De voorzitter heeft ook nog gereageerd op die vragen. De ambassadeur refereerde in een reactie aan het feit dat de Nederlandse regering weliswaar geen schuld droeg ten aanzien van de genocide, maar wel politieke verantwoordelijkheid heeft genomen. Nederland zal ook de komende jaren betrokken blijven bij Srebrenica door jaarlijks € 5 miljoen ter beschikking te stellen, daarbij kan ook gekeken worden naar ondersteuning van nadere ontwikkeling van het Herdenkingscentrum.

Het belang van lokale ontwikkeling stond ook centraal in de ontmoeting van de delegatie met twee stadsbestuurders van Srebrenica, gevolgd door een levendige lunch met jongeren die met Nederlandse steun via de NGO Prijateljica Srebrenica («Vrienden») in hun culturele ontwikkeling worden gestimuleerd. Bij terugkomst in Sarajevo werd in de namiddag en avond in informele sfeer gesproken met vertegenwoordigers van internationale en nationale organisaties actief in de juridische en bestuurlijke sector. Vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld gaven in deze gesprekken telkenmale aan dat de samenwerking met de federale overheid en in de entiteiten in de praktijk op problemen stuit, mede als gevolg van de onverzoenlijke politieke situatie tussen de bevolkingsgroepen.

Montenegro, vrijdag 21 oktober 2011

Doel van het bezoek van de delegatie aan Montenegro was zich te laten informeren over de voortgang van hervormingen in Montenegro in het kader van EU toetreding, mede in het licht van de genoemde voortgangsrapportage waarin de Europese Commissie ten aanzien van dit land aanbeveelt een datum voor opening van toetredingsonderhandelingen te geven.

Tijdens het korte bezoek aan de hoofdstad Podgorica had de delegatie gesprekken met de premier, vicepremier en minister van Justitie, de minister van Buitenlandse Zaken, de staatssecretaris voor Europese integratie, een parlementaire delegatie voor Buitenlandse Betrekkingen en Europese integratie, de ambassadeur van de Europese Unie in Montenegro en vertegenwoordigers van media en maatschappelijk middenveld.

In de volle breedte straalden deze gesprekspartners eensgezindheid en overtuiging uit over de koers van Montenegro: integratie in Euro-TransAtlantische structuren. De premier besteedde tijdens zijn ontvangst van de commissie aandacht aan de getoonde vooruitgang, maar ook aan openstaande tekortkomingen.

Hij was zich ervan bewust dat nog niet alle problemen met de zeven hervormingsprioriteiten waren opgelost, maar overtuigd dat in korte tijd veel werk was verzet. Modernisering van het bestuurlijke apparaat en het opbouwen van een sterke rechtsstaat zouden worden aangepakt uit nationaal eigenbelang, teneinde buitenlandse investeringen aan te trekken. De premier toonde het volste vertrouwen in eigen kunnen opdat de openstaande tekortkomingen kordaat worden opgepakt.

Er werd door delegatieleden twijfel geuit of Montenegrijnse overheid de administratieve capaciteit heeft om 100 000 pagina's aan Europees acquis (wet- en regelgeving) te verwerken en hervormingen te implementeren. De vertegenwoordiger van de EU bevestigde dat de nationale overheid pas recent is gestart met aannemen van nieuwe capabele mensen en de herverdeling van ambtenaren over verschillende diensten. Daarnaast is het de vraag of Montenegro voldoende absorptiecapaciteit heeft voor het beheer en implementatie van de Europese fondsen. Ook versterking van de politieke oppositie is een groeiproces.

Ook de andere gesprekspartners van de delegatie, waaronder een groep vertegenwoordigers van de commissie Europese zaken van het Montenegrijnse parlement, benadrukten de noodzaak van het verdere hervormingsproces. De minister van Justitie (tevens vice-premier) merkte op dat dit belangrijker is dan het doel van EU-lidmaatschap zelf. Ook de minister van Buitenlandse Zaken echode de boodschap dat hervormingen uit eigen motivatie worden doorgevoerd. Daarbij fungeren de eisen van de Europese Commissie overigens als niet te onderschatten hefboom, zo stelden vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, waarmee de delegatie van gedachten wisselde. Dit middenveld blijft kritisch op (vorderingen van) de overheid: internationale druk blijft noodzakelijk teneinde het momentum te behouden. Ditzelfde geldt voor de media-vrijheid (decriminalisering laster en smaad). Het goede nieuws is in ieder geval dat daar ook ruimte voor is. De Gay Pride moet nog voor het eerst georganiseerd worden, maar heeft de uitgesproken steun van de overheid, zo bleek uit gesprekken met regeringsvertegenwoordigers.

De delegatieleden toonden zich met name bezorgd over de corruptie in Montenegro. Dit was volgens de premier vooral een probleem van «perceptie», waar hard aan gewerkt wordt. Zo publiceert de overheid aanbestedingen en (bouw)vergunningen op haar website, is het lid geworden van het «Open Government Partnership» geïnitieerd door Brazilië en de VS (45 leden), wordt wetgeving verbeterd en «red tape» verwijderd.

In het laatste Wereldbankrapport over corruptie bezet Montenegro «slechts» de 54^e plaats; alleen Macedonië deed het in de regio beter.

Ook vicepremier Markovic benadrukte het belang van corruptiebestrijding en aanpak van georganiseerde misdaad. In alle gesprekken met regeringsvertegenwoordigers werd de uitstekende operationele politiesamenwerking met Nederland genoemd.

De vluchtelingenproblematiek kwam ter sprake in het gesprek met de vertegenwoordiger van de EU. Deze lichtte toe waarom meer dan tienduizend Kosovaarse vluchtelingen nog niet zijn teruggekeerd; het gaat voor een aanzienlijk deel om Roma die vijandig bejegend worden in het

gebied van herkomst. Inmiddels is hun juridische status veranderd van vluchteling naar «buitenlander». Het duurt tien jaar voordat zij staatsburgerschap kunnen aanvragen.

De regering toont zich bewust te zijn van publieke opinie in de EU op het gebied van visumliberalisatie. Men wil het probleem van vluchtelingen en immigranten niet doorschuiven naar de Schengen-landen door Montenegrijnse paspoorten uit te reiken waarmee zij naar de EU kunnen reizen. Inmiddels is een strategie aangenomen die moet leiden tot verbetering van de sociale situatie van deze groep en sluiting van de vluchtelingenkampen.